

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 14(32) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")

Issue № 14(32) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2023. № 14(32) 2023. С. 1111

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.10.2023, № 5/10-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна – доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна – здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович – доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвоздзевіч Сильвія – кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Nagachevska O.O., Drapaliuk H.S.

Interactive technologies in enhancing english language proficiency for students obtaining master's degree in management and marketing.....14

Vertel A.V.

Otto rank's concept of birth trauma and its impact on psychoanalytic pedagogy.....28

Борин Г.В., Гаврилюк С.М.

Формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку засобами художньо-продуктивної діяльності.....39

Бужина І.В., Імерідзе М.Б., Кузьменко О.Г.

Використання інноваційних технологій у вищій освіті: проблеми та перспективи.....51

Вакулова І.В.

Шляхи оптимізації педагогічного процесу на уроках англійської мови у 5-11 класах.....62

Вертугіна В.М., Кирієнко А.М.

Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.....79

Галущенко В.І.

Стан проблеми організації взаємодії фахівців та сімей дітей з особливими освітніми потребами.....91

Гончарова О.М., Улишин В.В.

Мовна підготовка майбутніх офіцерів як складова професійно-комунікативної компетентності.....99

Гребінчак О.І., Буцик І.М.

Особливості розробки навчальних завдань у підготовці фахових молодших бакалаврів з агроінженерії до професійної діагностувальної діяльності.....111

Грігченко Т.Я.

Дослідження стану сформованості пізнавальних інтересів у здобувачів початкової освіти.....126

УДК 378.147.091.3-027.2:373.2.011.3-051]:81'24

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-79-90](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-79-90)

Вертугіна Валентина Миколаївна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська 18/2, м. Київ, 04116, <https://orcid.org/0000-0002-8294-9193>

Кирієнко Анастасія Миколаївна студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта», Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська 18/2, м. Київ, 04116

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Анотація. У статті уточнено зміст понять «комунікація», «навички», «навички професійної комунікації», «педагогічна практика». Охарактеризовано основні засади професійно-педагогічного спілкування.

Проаналізовано праці науковців, які дотичні до досліджуваної проблеми: Н. Волкової, І. Когут, Л. Кравець, Н. Кипиченко, О. Сас та ін.

Висвітлено ефективність поширених засобів формування у майбутніх вихователів навичок професійної комунікації. Закцентовано увагу на відсутності комплексного вивчення проблеми формування навичок професійної комунікації.

Показано важливість ролі вихователя у професійно-педагогічному спілкуванні під час взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу.

Піднято питання щодо використання методу моделювання комунікативних ситуацій, зазначено, що існує відмінність реальних та змодельованих комунікативних ситуацій

Окреслено роль педагогічної практики у формуванні професійних комунікативних навичок: практика дозволяє студентам спілкуватися з усіма педагогічними партнерами, що у поєднанні з аудиторним навчанням дасть можливість створити оптимальні умови для формування у студентів професійних комунікативних навичок.

Здійснено аналіз програм педагогічної практики, проведено опитування магістрантів з метою констатування стану сформованості навичок професійної комунікації, а також висвітлено зміст заходів щодо підвищення рівня сформованості комунікативних навичок у майбутніх вихователів у процесі педагогічної практики, враховуючи особливості спілкування з дітьми як раннього, так і дошкільного віку.

Акцентовано увагу на здійсненні методичного супроводу майбутніх вихователів під час виконання завдань практики.

Підкреслено важливість формування у студентів умінь спостерігати за комунікативною поведінкою вихователя та аналізувати свою комунікативну поведінку під час взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Зроблено акцент на формуванні у студентів уміння рефлексувати.

Ключові слова: майбутні вихователі, навички, професійна комунікація, професійна підготовка, педагогічна практика, заклад дошкільної освіти, рефлексія.

Vertuhina Valentyna Mykolayivna Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer at the Department of Preschool Education, Borys Hrinchenko Kyiv University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-8294-9193>

Kyriienko Anastasiia Mykolayivna Student of Borys Hrinchenko Kyiv University, Bulvarno-Kudryavska St., 18/2, Kyiv, 04116

FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS OF PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL PRACTICE

Abstract. The article clarifies the meaning of the concepts "communication", "skills", "professional communication skills", "pedagogical practice". The basic principles of professional and pedagogical communication are characterized.

The article analyses the scientific works of scholars related to the problem under study: N. Volkova, I. Kohut, L. Kravets, N. Kypychenko, O. Sas, and others.

The article considers the effectiveness of common means of forming future preschool teachers' professional communication skills.

Attention is focused on the lack of a comprehensive study of the problem of formation of professional communication skills.

The importance of the role of the preschool teacher in professional and pedagogical communication in interaction with all subjects of the educational process is shown.

The question was raised regarding the use of the method of modeling communicative situations, it was stated that there is a difference between real and simulated communicative situations.

The role of pedagogical practice in the development of professional communication skills is outlined: pedagogical practice allows students to communicate with all pedagogical partners, which, in combination with academic classes, will create optimal conditions for the development of students' professional communication skills.

The analysis of pedagogical practice programmes is carried out, as well as a survey of master's students to determine the state of formation of professional

communication skills. The content of measures to improve the level of communication skills of future preschool teachers in the process of pedagogical practice, taking into account the peculiarities of communication with children of both early and preschool age, is highlighted.

Attention is focused on the implementation of methodological support for future preschool teachers in the performance of practice tasks.

The importance of forming students' skills to observe the communicative behaviour of the preschool teachers and analyse their own communicative behaviour when interacting with participants in the educational process is emphasised.

The emphasis is placed on developing students' ability to reflect.

Key words: future preschool teachers, skills, professional communication, professional training, pedagogical practice, preschool education institution, reflection.

Постановка проблеми. В умовах сучасності до професіоналізму вихователів висуваються все більші вимоги, адже саме від їхньої діяльності залежить належний розвиток дітей дошкільного віку, а відповідно від цього залежить і майбутнє вихованців як вже дорослих особистостей. Зокрема, Професійний стандарт вихователя (2021 р.) зобов'язує вихователів оволодіти навичками ефективної комунікації з усіма учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Зауважимо, що від сформованості цих навичок певною мірою залежить і якісна реалізація Державного стандарту дошкільної освіти.

Сьогодні педагоги мають виступати в ролі партнерів, здатних до продуктивної співпраці з усіма суб'єктами освітнього процесу. Однак ця співпраця неможлива без сформованих у вихователів на високому рівні навичок професійної комунікації, які сприяють досягненню спільної мети всіх учасників освітнього процесу – становленню гармонійно розвинутих особистостей, адже педагогу необхідно розуміти своїх педагогічних партнерів та вміти доцільно та коректно висловлюватись, щоб забезпечити ефективне функціонування освітнього процесу.

Зазначимо, що нині існує суперечність між теоретичною та практичною підготовкою майбутніх вихователів: невідповідність змісту теоретичної комунікативної підготовки до реалій професійних відносин педагогічного колективу на практиці. Аналіз програм педагогічних практик в ЗДО різних університетів України, в яких здійснюється підготовка вихователів, показав, що завдання, які поставлені в змісті програм спрямовані на підготовку майбутніх вихователів до професійної діяльності, проте не завжди акцентується увага на цілеспрямоване формування у майбутніх вихователів навичок професійної комунікації. Наразі, у зв'язку з об'єктивними причинами, які склались у нашій країні (спочатку коронавірус, далі - війна), дистанційне навчання негативно вплинуло на здатність до комунікації не тільки з дітьми, а й з іншими учасниками освітнього процесу. Певна частина студентів, як

показала практика, не готові до професійної комунікації, що інколи викликає породження конфліктів та непорозумінь між практикантом та суб'єктами освітнього процесу.

Звідси виникає необхідність у формуванні навичок професійної комунікації у майбутніх вихователів. Найбільш ваговою у вирішенні цієї проблеми, на нашу думку, є педагогічна практика, під час якої студенти набувають навичок професійної комунікації, що в майбутньому сприятиме якісному виконанню своїх обов'язків на робочому місці, безконфліктному вирішенню ситуацій, які, на жаль, виникатимуть в процесі спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню комунікативної компетентності педагогів свої наукові праці присвятила низка вчених С. Біров та Г. Вархолик, С. Бойправ, Л. Волченко та С. Гарькавець, А. Кошель, В. Кошель, В. Кошнір, І. Паласевич, Г. Сиз та інші. Окремої уваги заслуговують наукові дослідження Н. Волкової, в яких вчена розкриває проблему професійно-педагогічної комунікації, розглядаючи її через призму теорії, технології та практики [1].

Практичний аспект професійної підготовки майбутніх вихователів розглянуто в наукових працях Г. Вархолик, В. Вертугіної, Ю. Волинець, К. Волинець, Н. Голоти, М. Машовець, А. Карнаухової, А. Колесник, О. Кізмон та ін. Зокрема, Н. Кипиченко цілісно висвітлила проблему формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики [2].

Вивчення наукових джерел показало, що попри проведення науковцями доволі глибоких окремих досліджень з теми, прослідковується відсутність комплексного її вивчення, що і становить сутність проблеми.

Мета статті – дослідження теоретичних основ формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів у процесі педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів визначає поняття «комунікація» наступним чином: «спілкування, повідомлення, передавання інформації, думок, почуттів, волевиявлення людини мовними засобами, яке складається з комунікативних актів, у яких беруть участь комуніканти» [3]. Вчена Н. Бутенко окреслює зміст цього поняття як «акт спілкування, зв'язок між двома чи більше індивідами, повідомлення інформації однією особою іншій» та вважає наявність зворотнього зв'язку важливою умовою для здійснення комунікації» [4]. Ф. Бацевич характеризує комунікацію як «спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів з метою передавання інформації» [5].

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що комунікація – це обмін інформацією між особами за допомогою різноманітних мовних засобів.

Н. Волкова тлумачить наступне важливе для розкриття теми нашого дослідження поняття «професійно-педагогічна комунікація» як «систему безпосередніх чи опосередкованих зв'язків та взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних та невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання та управління процесом комунікації, регуляції педагогічних відносин» [1].

Так, як ми розглядаємо формування навичок професійної комунікації, слід дати визначення поняттю «навички». В Українському педагогічному словнику зазначено, що навички – це «дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними» [6]. Погоджуємось з визначенням Н. Волкової, яка пояснює зміст поняття «комунікативні навички» як «автоматизовані усвідомлені дії, що сприяють швидкому й точному відображенню комунікативних ситуацій, обумовлюють адекватність сприйняття, розуміння об'єктивного світу й вплив на нього у процесі педагогічної комунікації» [1].

Навички, в свою чергу, формуються через повторювальні дії, які виконує особа. Саме тому студентам для якісного формування навичок професійної комунікації необхідно створити умови для регулярного спілкування з усіма учасниками освітнього процесу безпосередньо у процесі педагогічної практики в закладі дошкільної освіти.

Проаналізувавши ряд визначень понять теми, які дають науковці, ми дійшли висновку, що поняття «навички професійної комунікації» включає виконання особистістю (вихователем) автоматизованих та усвідомлених дій, якими вона вільно послуговується задля обміну інформацією зі своїми педагогічними партнерами для досягнення професійних цілей за допомогою вербальних, невербальних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

І. Когут зазначає, що педагогічна комунікація є поліфункціональною та водночас виконує три основні функції: комунікативну, перцептивну та інтерактивну. Суть комунікативної функції полягає в обміні між педагогічними партнерами інформацією, перцептивна – у сприйманні та пізнанні комунікантів між собою, встановленні взаєморозуміння. Інтерактивна функція передбачає регуляцію поведінки партнерів по спілкуванню та здійсненні впливу один на одного [7].

Характеризуючи професійно-педагогічне спілкування, можна зазначити, що воно є складним процесом і оцінка його успішності не завжди може бути спрогнозована, адже педагог при цьому має виконувати дії одночасно одразу у кількох напрямках. Вихователь має, окрім активного комунікування із співрозмовником, ще й спостерігати за своїми власними діями та реакцією партнера на них, розуміти та осмислювати мету комунікації, а також оцінювати доречність та ефективність досягнення цієї мети обраними засобами спілкування та потребу у внесенні змін в комунікативний процес,

враховуючи порівняння між передбачуваним результатом та фактичним ходом подій.

Так, як вихователь є центральною фігурою професійно-педагогічного спілкування у закладі дошкільної освіти, його комунікація має безліч зв'язків з іншими суб'єктами освітнього процесу (з вихованцями групи, їхніми батьками, вихователями, адміністрацією закладу освіти, гостями закладу тощо). При цьому педагог має вміти знаходити індивідуальний підхід до кожного з них залежно від ролей, які вони виконують у комунікативному процесі, їхнього досвіду, настрою, конкретної ситуації, добираючи при цьому доцільні засоби спілкування.

Вербальне мовлення вихователя має бути чітким, красномовним, виразним, змістовним, логічним, доступним для сприймання та розуміння іншими, тактовним, відповідати всім встановленим нормам літературної державної мови тощо. Володіння невербальним мовленням допомагає педагогам додатково підкреслити або нейтралізувати виражене вербальним мовленням, зрозуміти приховані сенси сказаного партнером, його настрою. Занадто активне, недоцільне використання невербальних засобів спілкування може викривити інформацію, яка передається, та призвести до виникнення непорозумінь. Використання вихователями інформаційно-комунікаційних засобів важливе для оперативного, дистанційного спілкування з усіма суб'єктами освітнього процесу, педагог має вміти у діловому стилі листуватися з педагогічними партнерами, коректно здійснювати телефонні дзвінки, брати участь у онлайн-зустрічах.

Зазначимо, що розповсюдженим засобом формування професійних комунікативних навичок студентів у закладах вищої освіти є метод моделювання комунікативних ситуацій. О. Сас вважає, що застосування цього методу є одною із важливих умов у формуванні у майбутніх педагогів комунікативних умінь, з яких, як відомо, виникають комунікативні навички. Науковець у своїй статті зазначає, що моделювання комунікативних ситуацій допомагає реально відтворити комунікативні ситуації, за яких студенти мають можливість навчатися результативно спілкуватися, а також удосконалювати власні комунікативні вміння та навички, використовуючи при цьому раніше набутий досвід [8].

Метод моделювання комунікативних ситуацій, виконання майбутніми вихователями комунікативних вправ зазвичай відбувається на спеціально організованих заняттях в закладах вищої освіти у межах дисциплін таких як «Українська мова професійного спрямування», «Професійна комунікація з родинами вихованців», «Педагогічна майстерність», «Культура мовлення та педагогічна етика» тощо.

Заняття, які мають на меті сформувати у майбутніх вихователів навички професійної комунікації, обов'язково мають бути інтерактивними та можуть включати в себе рольові та ділові ігри, організації дискусій, вирішення кейсів.

До того ж поширеними з метою комунікативної підготовки студентів є наступні форми занять: лекції-діалоги, проблемні лекції, комунікативні тренінги, пошукові семінари, семінари-практикуми, семінари-конференції тощо.

Ми вважаємо, що використання таких засобів не є достатньо ефективним для формування у майбутніх вихователів професійних комунікативних навичок, адже існує відмінність реальних та змодельованих комунікативних ситуацій. Так, за допомогою останніх майбутніх вихователів не має змоги взаємодіяти з усіма суб'єктами освітнього процесу закладу дошкільної освіти, а отже це не сприяє належному цілісному професійно-комунікативному його розвитку. Тому, на нашу думку, педагогічна практика, яка дозволяє спілкуватися студентам з усіма педагогічними партнерами, у поєднанні з аудиторним навчанням дасть можливість створити оптимальні умови для формування у студентів професійних комунікативних навичок.

На основі аналізу наукових праць Л. Кравець [9], В. Вертугіної, Ю. Волинець [10] ми визначили, що педагогічна практика – це обов'язкова форма навчання студентів, яка організовується з метою створення умов, за яких вони мають можливість застосовувати свої теоретичні знання на практиці у спеціально створених умовах, а саме базах практики, щоб сформувати їхні професійні уміння та навички.

М. Воронка та А. Проценко з низки функцій, які виконує педагогічна практика, виокремлюють комунікативну, суть якої полягає в організації майбутніми вихователями педагогічного спілкування з усіма учасниками освітнього процесу на основі педагогічного партнерства, діалогу, взаємоповаги та взаєморозуміння, створенні сприятливого психологічного клімату в закладі дошкільної освіти та вікової групи, орієнтуванні в системі внутрішніх у закладі освіти зв'язків і стосунків [11].

Педагогічна практика для майбутніх вихователів створює умови для вільної взаємодії з дітьми, їхніми батьками, педагогічним колективом на базі практики. Так, студенти вправляються встановлювати із ними контакти, доцільно добирати засоби спілкування з ними, аналізують як безпосередньо на практиці відбувається комунікація у педагогічному колективі та навіть тимчасово стають членами колективу закладу дошкільної освіти, адже вони дотримуються його правил розпорядку та трудової дисципліни, слідуєть його корпоративній культурі, відвідують методичні заходи. На нашу думку, щоб справді стати конкурентоспроможним, поважним членом педагогічного колективу, необхідно продемонструвати рівень своєї професійної компетентності, а це частково залежить від рівня розвитку професійних комунікативних навичок вихователя.

Н. Ашиток вважає, що на початкових стадіях навчання, коли майбутні вихователі лише починають взаємодіяти зі своїми вихованцями під час практики, вони починають копіювати стиль поведінки досвідчених

вихователів шляхом несвідомого наслідування. Згодом, набуваючи досвіду професійного спілкування, майбутні педагоги починають свідомо використовувати свої комунікативні навички, що полегшують їм їхню взаємодію з вихованцями [12]. Думка вченої показує наскільки цінною є взаємодія студентів з учасниками освітнього процесу під час проходження педагогічної практики та пояснює потребу довготривалості та безперервності останньої в аспекті формування у майбутніх вихователів навичок професійної комунікації.

У своїй праці Н. Кипиченко зазначає, що формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, а отже і навичок професійної комунікації, відбувається довготривало та має бути поетапним, зокрема і у процесі педагогічної практики. На першому етапі відбувається усвідомлення студентами цінності педагогічної комунікації та формування їхніх комунікативних навичок, конкретизації засвоєних знань. На другому етапі у майбутніх вихователів формуються позитивні соціально-ціннісні установки у процесі спілкування з педагогічними партнерами, також вони оволодівають конкретними професійними комунікативними навичками. Третій етап передбачає розвиток професійно-педагогічної спрямованості та мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічного спілкування шляхом залучення студентів до активної самостійної діяльності; забезпечення взаємозв'язку та інтеграції знань, вмінь та навичок майбутніх вихователів з метою досягнення високої ефективності комунікації; відбувається і формування індивідуального стилю професійно-педагогічного спілкування студентів [2].

Аналіз програм педагогічних практик для здобувачів освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра у Фаховому коледжі «Універсум» Київського Університету імені Бориса Грінченка за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», а також 1 та 2 курсів скороченої програми підготовки для студентів, які здобувають перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» у Київському університеті імені Бориса Грінченка свідчать про орієнтованість як завдань, так і змісту програм на формування у студентів навичок професійної комунікації. Проте, як зазначалось вище, виконання цього завдання ускладнювалось через дистанційний і змішаний формат навчання, що негативно вплинуло на формування навичок професійної комунікації у студентів (за результатами анкетування).

Нами було проведено анкетування студентів 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти Київського університету імені Бориса Грінченка спеціальності «Дошкільна освіта» засобом гугл-форми з метою виявлення у них рівня сформованості навичок професійної комунікації. Зазначимо, що в магістратурі навчаються студенти, які закінчили різні ЗВО України і здобули перший (бакалаврський) рівень вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Студентам було представлено 10 тверджень, з якими вони мали погодитись або спростувати їх.

Ми визначили, що 40% студентам легко встановлювати контакт з колективом ЗДО – базою практики, 40% – відчують труднощі у встановленні контакту, ще 20% – вдається легко встановлювати контакт лише іноді.

60% студентів відчують труднощі у спілкуванні з працівниками ЗДО/батьками вихованців, ще 40% – зазначили про періодичність цього прояву.

Нами було виявлено, що 40% респондентів вважають, що використовують своє невербальне мовлення в міру та відповідно до ситуації, 50% – зазначили, що їм вдається це робити лише іноді, 10% студентам не притаманне володіння такими навичками.

30% респондентів зазвичай звертають увагу на невербальне мовлення свого співрозмовника та вміють його відповідно «зчитувати» та розуміти, 60% респондентів відзначили періодичність цих проявів, 10% – не притаманні такі прояви.

Результати анкетування показали, що лише 40% студентів-магістрантів володіють високим рівнем сформованості навичок професійної комунікації у процесі педагогічної практики, 30% – достатнім, ще 30% – низьким рівнем (Рис.1).

Рівень сформованості навичок професійної комунікації у магістрантів спеціальності 012 "Дошкільна освіта"

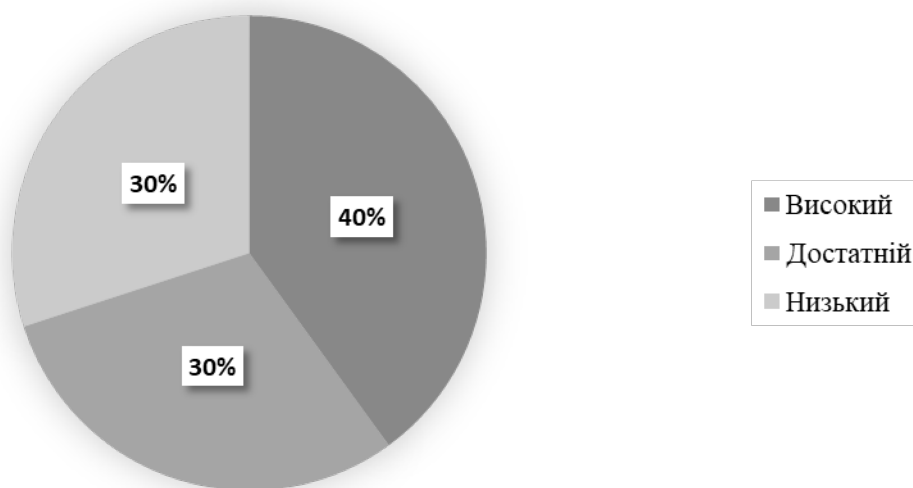

Рис. 1. Рівень сформованості навичок професійної комунікації у магістрантів спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Отже, констатуємо: формувати навички професійної комунікації майбутніх вихователів необхідно починаючи з перших курсів їхнього навчання у закладах вищої освіти.

З метою підвищення рівня сформованості цих навичок нами розроблено програму виробничої (педагогічної) практики у групах дітей раннього віку для студентів 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти скороченої програми навчання, однією із завдань якої є формування навичок професійної комунікації студентів у системі вихователь-дитина, вихователь-батьки, вихователь-педагогічний працівник, вихователь-адміністрація закладу дошкільної освіти тощо. Зміст програми практики передбачає виконання майбутніми вихователями низки ситуативних комунікативних вправ, заповнення рефлексивного щоденника комунікативної поведінки студента у процесі практики, заповнення щоденника спостереження майбутніх вихователів за комунікативною поведінкою вихователя.

З метою здійснення методичного супроводу студентів під час виробничої (педагогічної) практики проведено консультацію для студентів перед початком практики, уточнюючи, розширюючи та актуалізуючи знання майбутніх вихователів про особливості спілкування вихователя з дітьми раннього віку, встановлення контакту з вихованцями, налагодження партнерської взаємодії з їхніми батьками, уникнення конфліктних ситуацій у взаємодії з педагогічними партнерами. Також нами розроблено алгоритми проведення семінарів-практикумів впродовж періоду проходження майбутніми вихователями виробничої (педагогічної) практики (4 тижні) для студентів за наступними темами: «Вербальна професійна комунікація», «Невербальна професійна комунікація», «Конфліктні ситуації у професії вихователя: їх уникнення та вирішення». У ході практикумів майбутні вихователі виконуватимуть комунікативні та рефлексивні вправи, розігруватимуть рольові ігри, вирішуватимуть реальні кейси з метою формування у них навичок вербальної та невербальної професійної комунікації, а також формування навичок неконфліктної комунікативної поведінки та попередження конфліктів у професійній роботі вихователя.

Висновки. Формування навичок професійної комунікації у майбутніх вихователів включає в себе багато складників, через що є складним та довготривалим процесом. Саме тому наше дослідження не вичерпує всієї проблеми формування у майбутніх вихователів навичок професійної комунікації у процесі практики, що породжує потребу у подальших фундаментальних дослідженнях, які стосуються досліджуваної нами проблеми. Проведене дослідження підтвердило, що формування у студентів навичок професійної комунікації неможливо забезпечити лише шляхом проведення навчальних занять у закладах вищої освіти, адже комунікативні професійні навички формуються лише за умов регулярного вправління у спілкуванні з усіма учасниками освітнього процесу. Лише педагогічна практика у поєднанні з раніше набутими теоретичними знаннями сприятиме якісній комунікативній підготовці майбутніх вихователів.

Література:

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія» (Альмамагер), 2006. 256 с.
2. Кипиченко Н. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи: реалії та перспективи. Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : матер. VI щорічної Всеукр. наук.-практ. конф., 21 квітня 2016 р. С. 37-42.
3. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 222 с.
4. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача: Навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2005. 336 с.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., доп. Київ: Академія, 2009. 376 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 421 с.
7. Когут І. В. Визначення базисних компетенцій у структурі професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього педагога. *Освітологічний дискурс*. 2014, № 2 (6). С. 63-73.
8. Сас О. О. Педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок майбутніх вихователів на семінарсько-практичних заняттях із дошкільної лінгводидактики. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*. URL: <http://surl.li/lxska> (дата звернення: 17.06.2023).
9. Кравець Л. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 55. С. 80–86.
10. Волинець Ю. О., Вертугіна В. М. Роль педагогічної практики у професійному становленні майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 2020. №1 (77). С. 166-170.
11. Воронка М. І., Проценко А. А. Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 69, Т. 2. С. 57-61.
12. Ашиток Н. І. Підготовка педагогів до фахової педагогічної діяльності. *Молодь і ринок*. 2017. №10 (153). С. 6-10.

References:

1. Volkova N. P. (2006). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia*. [Professional and pedagogical communication]. Kyiv : «Akademiiia» (Almamater) [in Ukrainian].
2. Kypychenko N. S. (2016). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly: realii ta perspektyvy [Formation of communicative competence of future primary school teachers: realities and prospects.]. *VI shchorichnoi Vseukr. nauk.-prakt. konf. "Doslidzhennia molodykh uchenykh u konteksti rozvytku suchasnoi nauky - VI annual All-Ukrainian scientific and practical conference "Research of young scientists in the context of the development of modern science"*. (pp.37-42). Kyiv [in Ukrainian].
3. Yermolenko S. Ya., Bybyk S. P., Todor O. G. (2001). *Ukrainska mova. Korotkyi tлумachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv*. [Ukrainian language. A brief explanatory dictionary of linguistic terms]. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
4. Butenko N. Yu. (2005). *Komunikatyvna maisternist vykladacha*. [Communication skills of the teacher]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
5. Bacevich F. S. (2009). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky*. [Basics of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiiia [in Ukrainian].
6. Goncharenko S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].

7. Kohut I. V. (2014). Vyznachennia bazysnykh kompetentsii u strukturі profesiino-pedahohichnoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha [Definition of basic competences in the structure of professional and pedagogical communicative competence of the future teacher]. *Osvitlohichnyi dyskurs - Educational discourse*, 2 (6), 63-73 [in Ukrainian].

8. Sas O. O. Pedahohichni umovy formuvannia komunikativnykh umin i navychok maibutnikh vykhovateliv na seminarsko-praktychnykh zaniattiakh iz doshkilnoi linhvodydaktyky [Pedagogical conditions for the formation of communicative abilities and skills of future educators at seminar-practical classes in preschool language didactics]. *Narodna osvita - Public education: elektronne naukove fakhove vydannia*. Retrieved from: <http://surl.li/lxska> [in Ukrainian].

9. Kravets L. (2012). Pedahohichna praktyka yak chynnyk profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia [Pedagogical practice as a factor in the professional development of a future teacher]. *Pedahohichni nauky - Pedagogical sciences*, 55, 80–86 (in Ukrainian).

10. Volynets Yu. O., & Vertuhina V. M. (2020). Rol pedahohichnoi praktyky u profesiinomu stanovlenni maibutnikh fakhivtsiv zakladiv doshkilnoi osvity [The role of pedagogical practice in the professional formation of future specialists of preschool education institutions]. *Molodyi vchenyi - A young scientist*, 1 (77), 166-170 [in Ukrainian].

11. Vorovka M. I., & Protsenko A. A. (2020). Pedahohichna praktyka yak zasib formuvannia profesiinnoi maisternosti vchytelia v umovakh reformuvannia osvity [Pedagogical practice as a means of forming a teacher's professional skill in the conditions of education reform]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh - Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, T. 2, 69, 57-61 [in Ukrainian].

12. Ashytok N. I. (2017). Pidhotovka pedahohiv do fakhovoi pedahohichnoi diialnosti [Training of teachers for professional pedagogical activity]. *Molod i rynok - Youth and the market*, 10 (153), 6-10 [in Ukrainian].